דברי אמת — ויגש

ויגש אליו יהודא כו'. פרשנו והסיום כי כמוך כפרעה הוא טעם על מה שרוצה שיפעול הן לטובה הן להיפוך כי כמוך למי שאני רוצה להמשיך שלא יחר אפך הוא כמוך כמו שכתיב למען אחי ורעי ולמי שאני רוצה שאפעול דין הוא כפרעה. והגם שיהודא דיבר זה ליוסף מענין הצריך לו י"ל שגם הי' כוונתו לה' ית' כמו ששמעתי כמה פעמים מרבי ז"ל וא' על פסוק עם לבן גרתי וכו'. וי"ל זה כוונת המדרש שהי' דברי יהודא נראין לכל צד. וי"ל עוד. שהיו דבריו בדביקותו ית' והי' ממש בדבריו וכמו שפרשנו על כל דיבר שיצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך לכאורה מה חידוש אמרו בזה הלא כל העולם הי' אפשר לבראת במאמר א'. ואם אין רצונו למלאך בדיבר זה. האיך הוא נגד רצונו ח"ו ופרשנו שקאי על צדיק שפיו הוא לה' ששומר עצמו מה שאפשר ממאכלות אסורות ומלחטא ואם מזדמן לו [איז' חטא] כי אדם אין צדיק בארץ כו' חוזר בתשובה זה נקרא פי ה' נברא מדיבוריו מלאכים ממילא דיבוריו מקוימים וכמו שכתיב ותגזר אומר ויקם לך לשון מלאך כמו חד מן קמייא כי נקראו עומדים. וזה דברי יהודא היו נראין וזה י"ל ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו לכאורה אין לו פירוש כי לפי' רש"י ז"ל אין מדוקדוק לפ"ז ניחא כי בדיבוריו נבראו מנאכים והם פעלו שהוכרח להתוודע להם שיפעול ממילא בדיבוריו הנ"ל וזה לכל הנצבים עליו הם מלאכים הנקראים עומדים כנ"ל:

ויאמר אבינו שובו שברו לנו כו'. שובו לשון תשובש ע"י זה שברו את שונאי ישראל. לנו. [לשון לינה] אתם [תלינו] מחושך לאור. גם מעט תזכו לעניוות לא ע"י צער או חסרון טוב. [כ"א] כמו אתם המעט. ממעיטים עצמכם נתתי גדולה [לאברהם] כו' וזה מעט. אוכל לשון דביקותו ומעין עוה"ב בחיים כמו ויחזו ויאכלו וישתו:

(ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם. לשון כפול פרשנו כי איתא בשם האר"י ז"ל עצבות מבטל השגה וזה אל תעצבו ממילא אל יחר בעיניכם כו' כי תשיגו כי למחי' שלחני אלקים לפניכם):

לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפלטה גדולה הנה לשון כפול וגם אינו מובן קודם משמע רק להיות שארית ואח"כ אומר אפילו לפלטה גדולה ולא הי' לו לומר כ"א השני להיות לפלטה גדולה ונ"ל שהר"מ אלשיך ז"ל הרגיש בזה. וגם לשון להחיות לכם אינו [מובן] הי' למיכתוב להחיותכם. והנה כתיב בפ' בשלח ויקח משה את עצמות יוסף עמו לפי פשוטו מהו עמו. אך הנה איתא בשם האר"י ז"ל מי שעושה מצוה שנמצא כבר צדיק מהקדושים אשר בארץ המה שעשו מצוה גדולה כזו ממש בא לו הנשמה בסוד עיבור כדאיתא שאמר האר"י ז"ל על בעה"מ מדרש שמואל שראה עמו נשמת ר' פנחס בן יאיר ז"ל על שעשה חסידות גדול כמוהו. כן י"ל גם כאן דאיתא הערב רב היו אותם שמל יוסף אותם והם שהעלה משרע"ה עמו ממצרים ע"כ בזה השיג נשמת יוסף הצדיק וזה ויקח משה את עצמות יוסף הוא הנשמה לשון כעצם השמים פי' ע"י הערב רב. וזה י"ל כוונתו שאמר לשום לכם שארית בארץ להם גופם ולהחיות לכם פי' מאנשי מצרים יחיה להם לפלטה גדולה הם הערב רב. וכן פי' המדרש על החייתנו נתתי לנו חיים בעוה"ז ובבא על שמל אותם:

בניו ובני בניו כו'. דהנה כתיב ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף זכר. פשוט דהלא כל התורה שמותיו ית'. ושם המשפיע הוא יוסף. ע"כ יוסף הצדיק שהוא משורש הזה הוא המשביר כו'. ויכלכל יוסף כו'. ויהודה נקרא מי שדרכו להודות לה' ע"כ נקרא כן וממנו יצאו כן בעלי הודי' כדאיתא. וזה ואת יהודה. שעם הצדידן שדרכו להודות לה' שלח לפניו קודם אל יוסף לקבל שפע להורות לפניו גושנה שע"י זה מתקרבים ונגשים אליו. וזה בניו ית' העובדים מאהבה כמו בן לאב ובני בניו. דהיינו גם אותם שאין להם אותה המדרגה רק שאוהבים לבניו והם כמו בנים להבנים הנ"ל. אמו. עם הקב"ה וקרובים להשפע הבא מאתו ית'. בנותיו. היינו אותם שמתקרבי' לה' בשביל איזה הצטרכות ופרס וזה ג"כ אין רע כי בא חבקוק והעמידן על אחת הוא אמונ'. וכן בנות בניו פי' המתקרבי' אל הצדיקי' בשביל להמשיך להם איזה הצטרכות. וכל זרעו. שמשפיע להם ע"י זה בא להם אור והאהבה לו ית'. הביא אתו כו' פי' כי בכל צרתם לו צר ע"כ

מלאך פניו הושיעם למען שמו וזה הביא אתו מצרימה פי' מן המצר כנ"ל וכן אמרו רז"ל כל האומות נקראים מצרים ע"ש שמצירים ר"ל:

[עוד לפסוק ואת יהודה כו' התחלה] איתא בספר הקודם. והגמר נ"ל שאין כתוב שם. להורות הוא בני לשון הורה גבר. לפניו פירושו חיי' כי כאור פני מלך חיים. גושנה הוא מזוני ושובע כמו התרגום ותרענה באחו באחוה שאין עין ברי' צרה בחברתה. וכן השם גבולך שלום כו':

ועוד פרשנו בעזרתו ית'. דהנה כתיב ויאמינו בה' ובמשה עבדו אז ישיר משה כו'. לכאורה תמוה מה לי אם האמינו במשה עבדו אם בה' האמינו די. אך האמת אינו כן. דהנה כל ישראל יש להם יראה מהבורא ב"ה. וזה אין לך אדם שאין לו שעה לשון ואל קין ואל מנחתו לא שעה. [וכן] לשון ישעה האדם אל עושהו. וכן שמעתי מרבי המגיד מראוונא ז"ל על יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב. אך מי שאינו טוב כראוי ואינו שלם במדות רק לה'. נראה לו עבירות מצות ומצות עבירות. וכדאיתא בספר שערי קדושה בשביל אהבת [עצמו] נראה לו שכן ראוי דוק ותשכח. ע"כ מי שמאמין בצדיקים שהם עבדיו ית' וכדכתיב אין לך אלא שופט שבימיך. שאל אביך ויגדך. וכן לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך. כי בכל דור יש צדיקי' שמיישרי' ומתקני' את מדותיה' לה' ומזכים את הרבי' ואין חטא בא על ידיה' יודעי' מה האמת איזה מצות הוא לה' ואיזה הם עבירות כ"א [בשביל] אהבתו לעשות זאת נראה לו [שהם] מצות. ע"כ כתבה התורה ויאמינו בה' ובמשה עבדו אז ישיר כי השיגו לרוח הקודש כי הלכו בדרך אמת. ועי"ז פירשנו הפסוק בצפני' שאנו אומרים בעת ההוא אביא אתכם כו' כי אתן אתכם לשם כו' בשובי את שבותיכם לעיניכם. וזה אינו מובן לשון לעיניכם ודאי שישיב השביתם לעיניהם. אך הפירוש הוא בעת ההוא כו' כי אתן לשם ולתהלה כו' זה יהי' בשובי את שבותיכם להצדיקים שבכל דור הנקראים עיני העדה וזה לעיניכם. וזה ואת יהודה שלח לפניו. הבורא [שלח] את היהודים אל יוסף הוא הצדיק. להורות הצדיק את העולם לפניו גושנה האיך ליגש לפניו ית':

ויכלכל יוסף כו' לפי הטף. אינו מובן ה"ל למכתב ואת הטף. ומהו לשון כלכל ולא רועה וזן ופרנס. דהנה כתיב או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי לשון כפול בשינוי. דהנה הצדיק מעלה תפלות ישראל ובל"ז בתפלותיו ותורתו ומעשיו הטובים מעלה את העולמות לשורשם ומעלה ריח ניחות לה' כידוע הפירוש. נמצא עושה כלל כל העולמות מתתא לעילא ע"י זה גורם שפע מאתו ית' מעילא לתתא עושה כללות העולמות הכל בשפע היורד מעילא לתתא וזה או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי כי' מעשי' יקשר העולמות ויעלה מ"ן עד החכמה יו"ד התחת הוי' ב"ה וזה לי ליו"ד שלום יעשה לי ימשיך שפע מהמקור לתתא לעשי' וזה שלום יעשה לי ליו"ד זעירא יו"ד של אדנ"י וזה ויכלכל יוסף עשה כל כל מעילא לתתא ומתתא לעילא. ע"י זה זן את אביו הוא הבורא ב"ה יש לו תענוג מזה נקרא אכילה כמו לחמי לאשי וכמו לחמי בלחמי. ואת אחיו. שיש להם אחדות עמו. ואת כל בית אביו. כל ישראל. לחם לפי הטף. [לשון דיבר] דיבורו מתקיים להם ע"י למעלה כמו ותגזר אומר ויקם לך:

וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאחזו בה כו'. יש לדקדק לשון כפול הול"ל רק בארץ גושן. וכן מתחיל לשון יחיד ומסיים לשון רבים וישב ויאחזו בה. דהנה כתיב אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם משמע ולא במקום אחר בשלמא לעיל באאע"ה ניחא כאן אי אתה זוכה לבנים כ"א בא"י משא"כ כאן הוא להיפוך כי זכותא דמצרים ארץ טמאה דווקא אינו מסייע יותר מקדושת ארץ ישראל. יש לומר טעם דבאמת מצינו כן מקודם לא היו כ"א הכל שבעים נפש ואח"כ נתרבו עד שראה יעקב ששים רבוא יוצאי חלציו י"ל שיעקב הי' מזוקק מאד והשבטים שבטי יה כולם זכאי' וחסידי' בלי שום סוג' לא הי' להם כ"כ תאוות להתרבו' הרבה וידוע לאדם צדיק אם בא לו תאוה גשמי שאין צריך לו צריך לקשר מחשבתו בהבורא ב"ה ולהעלות להתרבות לו אהבה לאשר יש לאהוב תמיד הוא הבורא ב"ה וכן כאן וישב ישראל בארץ מצרים הוא עב ערות הארץ נקרא זרמת סוסים זרמתם. ישבו בארץ גושן המקורב לה' לשון ויגש כי העלה אהבה הגשמיות המעורר להם להאהבה להבורא ב"ה אעפ"כ הגשמיות הועיל להם שאחזו בה ויפרו וירבו מאוד. ע"כ אח"כ כתיב לשון רבים כמו פירוד מעט וכמו שפי' הזוהר על הופיע מהר פארן: